

УДК 347.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.1.46>

НЕДОЛІКИ ЗАКОНОДАВЧОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ПИТАНЬ НЕДІЙСНОСТІ ПРАВОЧИНІВ У КОНТЕКСТІ СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ПУБЛІЧНИЙ ПОРЯДОК» ТА «ІНТЕРЕСИ ДЕРЖАВИ»

Мишко Д.О.,
*аспірант кафедри цивільного права
Запорізького національного університету*

Мишко Д.О. Недоліки законодавчого врегулювання питань недійсності правочинів у контексті співвідношення понять «публічний порядок» та «інтереси держави».

Стаття присвячена аналізу недоліків правового регулювання недійсності правочинів у контексті співвідношення понять «публічний порядок» та «інтереси держави». Звернуто увагу на недоліки ст. 228 ЦК України, в якій поєднано нікчемні правочини (ті, що порушують публічний порядок) та оспорювані (ті, що суперечать інтересам держави, суспільства та його моральним засадам). Обґрунтовано позицію про те, що запроваджене поєднання суперечить усталеній структурі регулювання питання недійсності правочинів у ЦК України, де кожна стаття присвячена лише одному виду недійсності правочинів – нікчемним або оспорюваним. Досліджується генезис становлення вказаної суперечності, зокрема акцентовано уваги на недостатньому аргументуванні необхідності внесення змін до ст. 228 ЦК України у пояснювальній записці до Закону України № 2756-VI, що свідчить про вади нормотворчої техніки.

Обґрунтовано невідповідність назви ст. 228 ЦК України її змісту: у чинній редакції («Правові наслідки вчинення правочину, який порушує публічний порядок, вчинений з метою, що суперечить інтересам держави і суспільства») назва статті не відображає самого правила поведінки, створюючи хибне враження, що стаття стосується лише правочину, що порушує публічний порядок, тоді як насправді правочин, що порушує публічний порядок та правочин, що суперечить інтересам держави і суспільства виступають окремими видами недійсних правочинів. Така неузгодженість ускладнює розуміння норми та суперечить критеріям якості закону, таким як чіткість, точність, зрозумілість і послідовність.

У статті проведено аналіз понять «публічний порядок», «інтереси держави» та «моральні засади суспільства» через призму судової практики, зокрема рішень Верховного Суду, та сформованих доктринальних підходів. Вказаний аналіз надав змогу обґрунтувати тезу про те, що правочин, який не відповідає інтересам держави, за своєю суттю є правочином, що порушує публічний порядок, а відтак повинен визнаватись нікчемним, а не оспорюваним, як це передбачено чинним законодавством.

Розглянуто проблему окреслення кола суб'єктів, які можуть ініціювати питання визнання правочину, що суперечить інтересам держави і суспільства, його моральним засадам, недійсним, з урахуванням сформованої судової практики, яка наділяє таким правом лише певне коло суб'єктів владних повноважень. Запропоновано до вказаного переліку суб'єктів відносити не лише суб'єктів владних повноважень, а й сторони такого правочину та інших осіб, заінтересованих у визнанні таких правочинів недійсними.

Ключові слова: недійсність правочину, публічний порядок, інтереси держави, суспільні інтереси, моральні засади, оспорюваний правочин, нікчемний правочин.

Myshko D.O. Deficiencies in the legislative regulation of the invalidity of transactions in the context of the relationship between the concepts of «public order» and «state interests».

The article investigates the deficiencies in the legal regulation of transaction invalidity, focusing on the interrelationship between the concepts of «public order» and «state interests» within the framework

of the Civil Code of Ukraine (CC of Ukraine). It specifically highlights shortcomings in Article 228 of the CC of Ukraine, which amalgamates void transactions (those that violate public order) with voidable transactions (those that contravene the interests of the state, society, and its moral principles). The study substantiates the argument that this amalgamation deviates from the established structure of regulating transaction invalidity in the CC of Ukraine, wherein each article typically addresses a single category of invalidity—either void or voidable transactions—thereby ensuring systematic coherence in legislative design. The research traces the origins of this inconsistency, with particular emphasis on the inadequate justification provided in the explanatory note to Law of Ukraine No. 2756-VI for the amendments to Article 228 of the CC of Ukraine. This lack of robust reasoning is indicative of flaws in legislative drafting techniques, undermining the integrity of the norm-creation process.

The article demonstrates the incongruity between the title of Article 228 of the CC of Ukraine and its substantive provisions. In its current formulation («Legal consequences of entering into a transaction that violates public order, made with a purpose contrary to the interests of the state and society»), the title fails to accurately encapsulate the normative rule it establishes, fostering a misleading impression that the article pertains exclusively to transactions violating public order. In reality, it governs two distinct types of invalid transactions: those breaching public order (void) and those conflicting with the interests of the state and society (voidable). This lack of alignment impedes the norm's intelligibility and contravenes the principles of legal quality, including clarity, precision, comprehensibility, and consistency.

The study conducts a comprehensive analysis of the concepts of «public order,» «state interests,» and «moral principles of society,» drawing on judicial practice—most notably decisions of the Supreme Court—and established doctrinal perspectives within legal scholarship. This analysis supports the proposition that transactions inconsistent with the interests of the state are inherently violations of public order by their legal nature. Consequently, such transactions ought to be classified as void rather than voidable, contrary to the provisions of current legislation.

Additionally, the article addresses the challenge of delineating the scope of entities entitled to initiate proceedings to declare transactions that contravene the interests of the state, society, and its moral principles invalid. With reference to prevailing judicial practice, which limits this authority to a select group of entities vested with public powers, the study critiques this restrictive approach. It proposes expanding the range of eligible entities to include not only those with public authority but also the parties to the transaction and other interested persons seeking the invalidation of such transactions, thereby aligning with broader civil law principles.

Key words: transaction invalidity, public order, state interests, societal interests, moral principles of society, voidable transaction, void transaction.

Постановка проблеми. Правочини відіграють ключову роль у впорядкуванні відносин між суб'єктами цивільного права, оскільки є основним механізмом виникнення, зміни та припинення їх прав та обов'язків. Водночас, певні правочини можуть суперечити базисним засадам організації суспільства та державним інтересам. До таких правочинів слід відносити ті, що порушують публічний порядок, суперечать інтересам держави та суспільства, його моральним засадам.

Законодавцем досягнуто справедливого балансу між автономією волі сторін і необхідністю захисту загальних інтересів, і такий баланс знаходить своє вираження у однозначно негативно-му ставленні до окреслених вище правочинів. Однак нормативно-правове регулювання питання недійсності правочинів, що порушують публічний порядок, суперечать інтересам держави і суспільства, його моральним засадам, містить низку проблем, до яких слід віднести, зокрема, неоднозначність розмежування між нікчемними та оспорюваними правочинами, а також змішування випадків оспорюваності та нікчемності правочинів.

Дослідження особливостей правового регулювання питання недійсності правочинів, що порушують публічний порядок, суперечать інтересам держави та суспільства, його моральним засадам, є актуальним як з теоретичної, так і з практичної точки зору.

Метою дослідження є висвітлення генезису становлення питання правового регулювання правочинів, що порушують публічний порядок, суперечать інтересам держави та суспільства, його моральним засадам; з'ясування відповідності назви ст. 228 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) викладеному у вказаній статті правилу поведінки; встановлення обґрунтованості віднесення правочину, що порушує публічний порядок, – до категорії оспорюваних правочинів,

а правочину, що суперечить інтересам держави та суспільства, його моральним засадам, – до категорії оспорюваних правочинів, а також окреслення деяких питань судової практики з вказаного питання.

Стан опрацювання проблематики. Окремі складові елементи недійсності правочинів, що порушують публічний порядок, суперечать інтересам держави та суспільства, його моральним засадам, висвітлено у працях О.П. Білана, І.О. Костяшкіна, О.Ю. Черняк, І.В. Рушака, М.В. Белової, О.В. Грицак, О.В. Дзери, І.О. Дзери та інших вчених, однак деякі аспекти нікчемності та оспорюваності вказаної категорії правочинів залишаються не досить дослідженими.

Виклад основного матеріалу. ЦК України в ст. 228 у своїй первісній редакції визначає, що правочин, який порушує публічний порядок, відноситься до категорії нікчемних правочинів [1]. Вказана конструкція обумовила і саму назву ст. 228 ЦК України у її первісному вигляді: «Правові наслідки вчинення правочину, який порушує публічний порядок». Надалі з прийняттям у 2010 році Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Податкового кодексу України» [2] (далі – Закон України № 2756-VI) законодавець доповнив статтю 228 ЦК України [1] новою, третьою, частиною, в якій приділив увагу правочинам, що вчинені з недодержанням вимоги відповідності інтересам держави і суспільства, його моральним засадам та відніс такі правочини до іншої, відмінної від нікчемних, категорії, а саме до оспорюваних правочинів [1].

Вказані зміни призвели до того, що в статті 228 ЦК України акумульовано два види недійсних правочинів: нікчемний правочин (такий, що порушує публічний порядок) та оспорюваний правочин (такий, що не відповідає інтересам держави і суспільства, його моральним засадам) [1]. Такий уклад речей є унікальним для правового регулювання сфери недійсності правочинів, регламентованої нормами параграфу 2 глави 16 розділу 4 ЦК України, нормам якого не притаманне змішування в одній статті одночасно випадків і нікчемності правочинів, і оспорюваності правочинів. Жодна зі статей, що визначає випадки нікчемності правочинів (ст.ст. 219, 220, 221, 224, 226 ЦК України) не поєднує в собі положення про випадки оспорюваності правочинів, окрім ст. 228 ЦК України. Отже, доповнення статті 228 ЦК України новою, третьою частиною, призвело до руйнації запровадженої моделі регулювання недійсності правочинів, акумулювавши в одній статті випадки як нікчемності, так і оспорюваності правочинів.

Встановлення в ході наукового пізнання змісту сутності досліджуваного явища вимагає занурення у питання генезису його розвитку, що, відповідно, повинно надавати логічні відповіді на питання про причини та закономірності становлення такого явища. Як слідує з пояснювальної записки до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Податкового кодексу України» № 2756-VI [3] необхідність внесення змін до ЦК України шляхом запровадження можливості визнання недійсними правочинів, що не відповідають інтересам держави і суспільства, його моральним засадам, продиктована необхідністю дотримання вимог пункту 8 статті 90 Регламенту Верховної Ради України [4], а саме, перенесення з прикінцевих та перехідних положень змін до деяких законодавчих актів України проекту Податкового кодексу України [5] в окремий законопроект. В той же час, сам проект Податкового кодексу України [5] до другого читання як в прикінцевих та перехідних положеннях, так і в основному змісті не містить пропозицій про необхідність запровадження можливості визнання недійсними правочинів, що не відповідають інтересам держави і суспільства, його моральним засадам, а відтак належного обґрунтування необхідності доповнення статті 228 ЦК України новою, третьою частиною, як це передбачено п. 1 ч. 1 ст. 91 Регламенту Верховної Ради України, на нашу думку, не здійснено.

Внесення змін до ст. 228 ЦК України [1] Законом України № 2756-VI [2] вплинуло також і на формулювання найменування означеної статті, яке отримало наступну редакцію: «Правові наслідки вчинення правочину, який порушує публічний порядок, вчинений з метою, що суперечить інтересам держави і суспільства» замість первинного «Правові наслідки вчинення правочину, який порушує публічний порядок».

Для розкриття значимості внесених змін слід зупинитись на взаємозв'язку між назвою статті нормативно-правового акту та змістовним наповненням самої правової норми. Текстуальне вираження найменування статті як структурного елементу нормативно-правового акту покликане узагальнити та логічно стисло впорядкувати основні положення, зміст, ідею, яку хотів донести до невизначеного кола осіб законодавець, піддаючи суспільні відносини регулюванню за допомогою

права. Саме така концептуальна схема правового регулювання суспільних відносин покликана забезпечити відповідність акту законодавства вимогам критерію «якості закону».

Як справедливо та аргументовано зазначає Я.О. Берназюк, поняття «якість закону» (quality of law) охоплює такі характеристики відповідного акту законодавства як чіткість, точність, недвозначність, зрозумілість, узгодженість, доступність, виконуваність, передбачуваність і послідовність [6, с. 12]. Вказаної мети щодо дотримання критерію «якості закону», на нашу думку, в повному обсязі не вдалось досягнути при визначенні найменування статті 228 ЦК України, оскільки з внесених змін слідує, що стаття присвячена лише правочину, що порушує публічний порядок, і саме цей правочин (такий, що порушує публічний порядок) повинен бути вчиненим з відповідною метою. Проте зі змісту самої правової норми, викладеної в статті 228 ЦК України [1], вбачається, що вона регулює питання недійсності двох самостійних видів правочинів, зокрема законодавець відносить правочин, який порушує публічний порядок, до одного виду недійсних правочинів – нікчемних, а правочин, що суперечить інтересам держави і суспільства – до іншого виду недійсних правочинів, а саме оспорюваних правочинів. Така неузгодженість між текстуальним вираженням найменування статті 228 ЦК України та змістовним наповнення правової норми, викладеної в цій статті, ускладнює для розуміння саме правило поведінки, робить правове регулювання заплутаним та таким, що не відповідає критеріям якості закону.

Стверджуючи про наявність двох самостійних видів правочинів, а саме таких, що порушують публічний порядок, та таких, що суперечать інтересам держави і суспільства, його моральним засадам, ми маємо на увазі саме те розрізнення правочинів, що встановлене законодавцем через визначення різних наслідків вчинення цих правочинів. Хоча таке розмежування, за якого правочин, що порушує публічний порядок, визнається нікчемним правочином, а правочин, що суперечить інтересам держави, суспільства, його моральним засадам, – оспорюваним, є законодавчо визначеним, проте з відповідністю такого розрізнення сутності використаним конструкціям погодитись важко. Наявність дефектів правової техніки у вищенаведеній ситуації з розмежуванням правочинів можна продемонструвати через з'ясування змісту понять «публічний порядок», «інтереси держави і суспільства», «моральні засади суспільства».

Під порушенням публічного порядку в ч. 3 ст. 228 ЦК України розуміється порушення конституційних прав і свобод людини і громадянина, знищення, пошкодження майна фізичної або юридичної особи, держави, Автономної Республіки Крим, територіальної громади, незаконне заволодіння ним [1].

Верховний Суд у постанові від 02.07.2020 у справі № 910/4932/19 зауважив на тому, що публічний порядок – це публічно-правові відносини, які мають імперативний характер і визначають основи суспільного ладу держави, а категорія публічного порядку застосовується не до будь-яких правовідносин у державі, а лише щодо суттєвих основ правопорядку [7]. На думку І.О. Костяшкіна та О.Ю. Черняк, термін «публічний порядок» включає в себе фундаментальні принципи і засади правосуддя, моралі, державного ладу, політичної системи та економічної безпеки, які держава бажає захистити [8, с. 30]. І.В. Рушак та М.В. Белова зазначають, що термін «публічний порядок» – це оціночний критерій, закріплений у публічно-правових нормативних актах держави. Ці автори наполягають на тому, що правочин можна визначити таким, що порушує публічний порядок, якщо він спрямований на порушення публічно-правових нормативних актів держави, які визначають основи державного ладу, політичної системи та економічної безпеки держави, і кваліфікований як злочин чи адміністративне правопорушення у встановленому законом порядку [9, с. 993]. Отже, публічний порядок є результатом панування права в суспільстві та включає в себе основоположні принципи та цінності, що покликані забезпечувати безпечне функціонування та сталий розвиток як самого суспільства, так і держави.

Якщо термін «публічний порядок» частково розкрито в ч. 3 ст. 228 ЦК України через визначення діянь, які є порушенням публічного порядку, то категорія «інтереси держави і суспільства» не знайшла свого легального визначення на нормативно-правовому рівні та розкриття її змісту є надбанням судової практики та доктринальних досліджень.

Конституційний Суд України у рішенні від 08.04.1999 у справі № 1-1/99 зазначив, що державні інтереси закріплюються як нормами Конституції України, так і нормами інших правових актів. Інтереси держави відрізняються від інтересів інших учасників суспільних відносин. В основі перших завжди є потреба у здійсненні загальнодержавних (політичних, економічних, соціальних та інших) дій, програм, спрямованих на захист суверенітету, територіальної цілісності, державно-

го кордону України, гарантування її державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, охорону землі як національного багатства, захист прав усіх суб'єктів права власності та господарювання тощо [10]. Велика Палата Верховного Суду України в постанові від 25.09.2024 у справі № 587/1382/15-ц зазначила, що інтереси держави охоплюють широке і водночас чітко не визначене коло законних інтересів, які не піддаються точній класифікації, а тому їх наявність повинна бути предметом самостійної оцінки суду у кожному випадку звернення прокурора з позовом [11].

А.Є. Кубко під державними інтересами розуміє визнані державою інтереси, наділені ознаками структурності, об'єктивності, публічності, що засновані на об'єктивних загальносуспільних потребах та охоплюють державно-правові засоби реалізації цих потреб [12, с. 18]. Ці інтереси охоплюють державний суверенітет, безпеку, територіальну цілісність, правопорядок, функціонування системи державного апарату, збереження матеріально-фінансових ресурсів держави [13, с. 29]. За допомогою окреслення сфер зацікавленості до визначення терміну «державні інтереси» підходить С.М. Гришко та зауважує, що державні інтереси зосереджуються передусім на питаннях захисту територіальної цілісності та незалежності держави, охорони правопорядку [14, с. 128].

Поряд з захистом державних інтересів, положення ч. 3 ст. 228 ЦК України спрямовані також і на захист інтересів суспільства. Вирішуючи питання, чи становить передана на розгляд справа суспільний інтерес, Верховний Суд в ухвалі від 14.10.2024 у справі № 758/14668/23 сформулював ознаки суспільного інтересу, до яких відносить: безпосередню пов'язаність з моральністю та моральними засадами; може та повинен співпадати із загальнодержавними інтересами та/або охоплювати локальні інтереси певної територіальної громади або соціальної групи; відображає прагнення усього суспільства в цілому або його переважної частини; максимально відтворює (відстоює) інтереси всіх соціальних груп для досягнення в суспільстві справедливості як найвищого блага; може носити національний або міжнародний характер; завжди пов'язаний із необхідністю гарантування безпеки людей у всіх її вимірах [15]. Надаючи тлумачення словосполученню «значний суспільний інтерес» Верховний Суд в ухвалі від 05.04.2021 у справі № 420/8512/20 зазначив, що такий інтерес необхідно розуміти як серйозну, обґрунтовану зацікавленість, яка має неабияке виняткове значення для усього суспільства в цілому, певних груп людей, територіальних громад, об'єднань громадян тощо [16]. Хоча вказане тлумачення і надано Верховним Судом у контексті вирішення процесуального питання, а саме, чи становлять розглянуті справи «значний суспільний інтерес», висловлені Верховним Судом визначення є цілком застосовними і при оцінці інтересу в його матеріальному аспекті, як такого, що є відображенням вагомих, основоположних, значних, спільних потреб сукупності індивідів, об'єднаних взаємними зв'язками, цінностями.

Отже, з врахуванням положень ст.ст. 1, 3 Конституції України, які утверджують Україну як демократичну, правову державу, найвищою соціальною цінністю в якій є людина [17], що, відповідно, визначає мету сучасної держави Україна як забезпечення цілісності, управління і розвитку суспільства [18, с. 375], можемо стверджувати, що державні інтереси та інтереси суспільства перебувають у системному взаємозв'язку та під ними в узагальненому вигляді слід розуміти ініціативу відповідних суб'єктів у задоволенні вагомих і значимих потреб.

Що стосується визначення терміну «моральні засади суспільства», доцільно зауважити, що єдине законодавче визначення дотичного терміну «суспільна мораль», під якою розумілась система етичних норм, правил поведінки, що склалися у суспільстві на основі традиційних духовних і культурних цінностей, уявлень про добро, честь, гідність, громадський обов'язок, совість, справедливість, наводилось у Законі України від 20.11.2003 «Про захист суспільної моралі» [19], який втратив свою чинність у зв'язку з прийняттям 13.12.2022 Закону України «Про медіа» [20]. Наразі нормативне визначення терміну «суспільна мораль» в законодавстві України відсутнє та заповнення вказаної прогалини слід здійснювати за допомогою доктринальних надбань.

Моральні засади суспільства у контексті цивільного права К.Ю. Валігура розглядає як систему усталених поглядів, яка склалася у свідомості людей на основі їх уявлень про добро, людяність, гідність, совість, справедливість і включає систему загальнолюдських цінностей та певне ідеалістичне світосприйняття [21, с. 180]. О.В. Грицак під категорією «моральні засади суспільства» у цивільному праві розуміє певну сукупність імперативів, які можна охарактеризувати як динамічні; мають неписаний характер; виражають ступінь усвідомлення суб'єктами цивільних правовідносин цінностей, суттєвих у процесі реалізації ними майнових та пов'язаних з ними особистих немайнових прав [22, с. 43].

Отже, з розглянутих нами підходів до визначення понять «публічний порядок», «інтереси держави і суспільства», «моральні засади суспільства» у їх системному взаємозв'язку слідує, що інтереси держави та суспільства, його моральні засади є фундаментальною основою, складовими частинами публічного порядку, і їх порушення неминуче тягне за собою порушення цілого – самого публічного порядку. Вказана нами позиція узгоджується з позицією О.В. Дзери та І.О. Дзери, які зазначають, що нововведена до ст. 228 ЦК України частина третя передбачила випадки та умови, коли у разі порушення вимог ч. 1 правочин може бути визнаний судом недійсним із застосуванням «конфіскаційних» майнових наслідків [23, с. 477].

Таким чином, правочин, що суперечить інтересам держави і суспільства, моральним засадам (ч. 3 ст. 228 ЦК України) пропонується вважати таким, що порушує публічний порядок. Проте, у контексті положень ч. 3 ст. 228 ЦК України вчинення правочину, що не відповідає інтересам держави і суспільства, його моральним засадам, повинно мати своїм наслідком не оспорюваність, а нікчемність такого правочину, оскільки невідповідність інтересам держави і суспільства, його моральним засадам завжди призводить до порушення публічного порядку, а такий правочин вже є нікчемним.

У межах нашого дослідження вважаємо за необхідне також порушити питання щодо суб'єкта, який може вимагати визнання недійсним договору, що порушує інтереси держави і суспільства, його моральні засади.

За загальним правилом, встановленим у ч. 3 ст. 215 ЦК України, ініціатива визнання договору недійсним не є виключним правом лише сторін договору, такою можливістю наділені й інші особи, які є заінтересованими в такому визнанні [1]. Вказане загальне правило підтверджується також і численною судовою практикою за якою вимога про визнання оспорюваного правочину недійсним може бути заявлена однією зі сторін правочину або іншою заінтересованою особою, права та законні інтереси якої порушено вчиненням правочину (постанова Великої Палати Верховного Суду від 14.11.2018 у справі № 161/3245/15-ц [24], постанова Об'єднаної Палати Верховного Суду від 26.05.2023 у справі № 905/77/21) [25].

Із зазначеного загального правила є також і свої винятки, в яких законодавець чітко передбачив суб'єкта, який може вимагати визнати договір недійсним, зокрема:

- піклувальник, у разі укладення договору фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена, без згоди піклувальника (ч. 2 ст. 223 ЦК України);
- особа, що вчинила правочин, якщо в момент вчинення правочину така особа не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними, інші особи, але виключно у разі смерті особи, що вчинила такий правочин (ч. 1 ст. 225 ЦК України).

Як слідує з текстуального вираження норми права, закріпленої в ч. 3 ст. 228 ЦК України, будь-яких застережень щодо суб'єкта, який може ініціювати питання щодо визнання договору, що суперечить інтересам держави і суспільства, його моральним засадам законодавцем не встановлено, а відтак вказане питання, на нашу думку, можуть ініціювати як сторони договору, так і інші заінтересовані особи, права та законні інтереси яких порушено вчиненням такого правочину. Водночас Велика Палата Верховного Суду у постанові від 18.09.2024 у справі № 918/1043/21 визнала відсутнім у сторони договору (Ліцею, що є комунальним підприємством та правонаступником Школи, з якою було укладено договір), права на визнання договору недійсним з підстави, визначеної ч. 3 ст. 228 ЦК України, оскільки Ліцей не здійснює управлінських функцій, а визначати, в чому полягає чи може полягати порушення інтересів держави та оспорювати на цій підставі правочин у суді може тільки суб'єкт, наділений у спірних правовідносинах владними повноваженнями (незалежно від наявності статусу юридичної особи), або прокурор, який у встановленому порядку, виконуючи субсидіарну роль, може представляти державу в судовому провадженні замість відповідного компетентного суб'єкта, який усупереч вимогам закону не здійснює захист інтересів держави або робить це неналежно [26].

Висновки. За результатами проведеного нами дослідження приходимо до висновку, що внесені до положень ст. 228 ЦК України зміни призвели до об'єднання в межах однієї статті двох видів недійсних правочинів – оспорюваних та нікчемних, змішування яких не притаманно інституту недійсності правочинів та свідчить про вади структурованості у викладі вказаної правової норми. Формулювання найменування ст. 228 ЦК України не відповідає критерію якості закону, оскільки назва статті не розкриває змісту правила поведінки, викладеного в цій статті, та створює хибне враження регулювання питання недійсності лише правочину, що порушує публічний порядок, в той

час як насправді вказаною статтею також охоплюються випадки недійсності правочину, що вчинений з недодержанням вимоги про відповідність інтересам держави та суспільства, його моральним засадам. З наведеного слідує, що на законодавчому рівні розмежовано правочин, що порушує публічний порядок, – нікчемний та правочин, що не відповідає інтересам держави, суспільства, його моральним засадам, – оспорюваний, хоча останній вид правочину за своєю суттю завжди є таким, що порушує публічний порядок, а відтак повинен належати до категорії нікчемних правочинів, що ставить під сумнів логічність запровадженого на законодавчому рівні розмежування. Враховуючи відсутність нормативних застережень щодо кола осіб, які можуть вимагати визнання правочину таким, що порушує інтереси держави, вважаємо, що застосуванню у таких випадках підлягають положення ч. 3 ст. 215 ЦК України щодо можливості оспорення правочину, недійсність якого не встановлена законом, стороною такого правочину чи іншою заінтересованою особою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Податкового кодексу України: Закон України від 02.12.2010. № 2756-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 23. Ст. 160.
3. Пояснювальна записка до проекту Закону України Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Податкового кодексу України. URL: <https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=39145&pf35401=178965> (дата звернення 21.02.2025).
4. Регламент Верховної Ради України: Регламент від 10.02.2010 р. № 1861-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 14–15, № 16–17. Ст. 133.
5. Проект Податкового кодексу України. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=38590&pf35401=177535> (дата звернення 21.02.2025).
6. Берназюк Я.О. Особливості застосування критерію «якість закону» під час вирішення публічно-правових спорів. *Право і суспільство*. 2020. № 5. С. 6–14. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.5.1>.
7. Постанова Верховного Суду від 02.07.2020 у справі № 910/4932/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90154816> (дата звернення 21.02.2025).
8. Костяшкін І.О., Черняк О.Ю. Тлумачення категорії «публічний порядок» у новітній судовій практиці. *Університетські наукові записки*. 2021. № 1 (79). С. 30–42. DOI: [10.37491/UNZ.79.3](https://doi.org/10.37491/UNZ.79.3).
9. Рушак І.В., Белова М.В. Правомірність правочинів у цивільному праві. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2024. № 6. С. 989–994. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.166>.
10. Рішення Конституційного Суду України від 08.04.1999 у справі № 1-1/99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-99#Text> (дата звернення 21.02.2025).
11. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 25.09.2024 у справі № 587/1382/15-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122434170> (дата звернення 21.02.2025).
12. Кубко А.Є. Державні інтереси у правовій системі України: деякі теоретичні питання. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2020. № 2 (68). С. 14–19. DOI: <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2020.2.2>.
13. Кубко А.Є. Державні інтереси і відповідальність держави: деякі питання співвідношення. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 4. С. 28–34. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.4.2019.03>.
14. Гришко С.М. Інтереси держави та територіальних громад на місцевому рівні в Україні: теоретичне розуміння. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 13–14. С. 125–130. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2021.13-14.125>.
15. Постанова Верховного Суду від 14.10.2024 у справі № 758/14668/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122302559> (дата звернення 21.02.2025).
16. Постанова Верховного Суду від 05.04.2021 у справі № 420/8512/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96015770> (дата звернення 21.02.2025).

17. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
18. Мельничук С.М. Правові форми реалізації функцій сучасної держави Україна: дис. ... докт. юр. наук: 12.00.01. Київ, 2019. 478 с.
19. Про захист суспільної моралі: Закон України від 20.11.2003. № 1296-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 14. Ст. 192.
20. Про медіа: Закон України від 13.12.2022. № 2849-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 47–50. Ст. 120.
21. Валігура К.Ю. Моральні засади суспільства в механізмі цивільно-правового регулювання: дис. ... канд. юр. наук: 12.00.03. Київ, 2021. 240 с.
22. Грицак О.В. Моральні засади суспільства як оціночна категорія українського цивільного права. *Адвокат*. 2010. № 3. С. 39–43. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=adv_2010_3_4 (дата звернення 21.02.2025).
23. Дзера О.В., Дзера І.О. Деякі підсумки результатів застосування норм Цивільного кодексу України 2003 року. С. 475–496 URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5ad14813-5bb0-4be1-9299-cba8473241f7/content> (дата звернення 21.02.2025).
24. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 14.11.2018 у справі № 161/3245/15-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78192852> (дата звернення 21.02.2025).
25. Постанова Об'єднаної Палати Верховного Суду від 26.05.2023 у справі № 905/77/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111384659> (дата звернення 21.02.2025).
26. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 18.09.2024 у справі № 918/1043/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121753942> (дата звернення 21.02.2025).